

KUNGU RA MIGINGIRIKO KU YA EKA 2014

Ku ya eka ku Humelerisa swa ku Nghena Xikolo hi 2025

TSONGA

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Xikolo hi 2025: Xivono

Leswi landzelaka swi angarheta laha Ndzawulo ya Dyondzo ya Masungulo (NDM) - DBE hi Xinghezi - yi tsakelaka ku va kona hi 2025:

LVADYONDZI ...

Va nghena xikolo hi nkarhi, siku na siku, na ku endla ntirho wa vona wa xikolo hi ku tiyimisela. Va na tikhomphyutara, swakudya leswinene, xikan'we na migingiriko ya mitlangu na swa mfuwo. Va na vuxaka byo xiximeka na vanghana va vona, na vadyondzisi vo langutela eka vona.

VADYONDZISI ...

Va titshemba, va leteriwile hi mfanelo na ku tshama va ri karhi va antswisa vuswikoti bya vona. Va tiyimiserile ku nyika vadyondzi dyondzo ya xiyimo xa le henhlahenhla hilaha swi kotekaka hakona, hi ndlela yoleyo va ngenisa xandla eka ku kurisa rixaka. Va tiphina hi ku enetiwa hi ntirho wa vona hikuva milawu ya matirhelo ya vona ya khenseka, na miholo ya vona yi ringanela na ya yin'wana mitirho.

TINHLOKO TA XIKOLO ...

Ti tiyisisa leswaku ku dyondzisa ku endliwa hilaha swi faneleke, hi ku landza kharikhulamu ya rixaka. Hi vurhangeri bya vutihlamuleri, va kurisa ntwanano, vutumbuluxi na matikhomelo lamanene ya le ntirhweni, exikolweni na ku tlula.

VATSWARI ...

Va tiva hi ku hetiseka leswi humelalaka exikolweni na ku kuma swiviko swa nkarhi na nkarhi swa matirhelo ya vana va vona hi ku pimanisa na mipimo leyi twalaka leyi tirhisiwaka hi swikolo hinkwaswo. Va swi tiva leswaku va yingiseriwa na leswaku swivilelo swihi kumbe swihi swi ta lulamisiwa hi va ndzawulo ya dyondzo eka swiyimo hinkwaswo.

SWODYONDZA NA SWODYONDZISA ...

I swinyingi nakona i swa xiyimo xa le henhla. Vadyondzi na vadyondzisi va kota ku tirhisa tikhomphyutara exikolweni ku fikelela mahungu lama va ma dingaka.

MIAKO YA XIKOLO NA SWITIRHISIWA ...

I swikulu, swa tirhiseka, swi hlayisekile na ku hlayisiwa hi mfanelo. Vadyondzi na vadyondzisi va hlayisa miako na switirhisiwa swa vona hikuva va tinyungubyisa hi xikolo xa vona.

Kungu ra Swiendlo kufikela hi 2014

Lowu wa Kungu ra Swiendlo i qhinga ra NDM ro tiyisa tindhawu leto tsana eka matirhelo ya dyondzo leti paluxiweke tanihi leti lavaka nseketelo. Ri tsariwile hi ku landza Nkunguhato wa Xiqhinga wa Rixaka wa Phuresidente wa 2009 lowu wu kumaka ndlela eka xitsariwa xa ndzetelo, *Improving Government Performance: Our Approach*.

Hi ku antswisa matirhelo eka tindhawu leti paluxiweke, vadyondzi va ta pfuneka hi dyondzo ya xiyimo xa le henhla. Rixaka hinkwaro na rona ri ta pfuneka, loko mathwasana ya xikolo lama nga na vuswikoti na swiyimo swa vutivi leswo antswa ya ri karhi ya nghena eka dyondzo yo yisa emahlweni na ya le henhla, na le ntirhweni.

Xitsariwa lexi xi komisa wa Kungu ra Swiendlo, ku antswisiwa loku nga languteriwaka, xikan'we na leswi vanhu ntsena va nga endlaka swona ku antswisa manghenelo ya xikolo.

SWIKONGOMELO SWA NKARHI WO KOMA, XIVONO XA NKARHI LOWO LEHA

Wa Kungu ra Swiendlo wu aneka swikongomelo leswi ndzawulo ya rixaka yi nga ta va yi tirhela ku swi fikelela na swiendlo swo fikelela swikongomelo leswi hi lembe ra 2014. Lawa i magoza yo rhangwa yo fikelela xivono lexikulunyana xa nkarhi lowo leha xa dyondzo ya xiyimo xa le henhla eswikolweni hi 2025. Xivono lexi xi vuriwa, Xikolo hi 2025.

UN'WANA NA UN'WANA U NA XIPHEMU XO XI ENDLA

Hilaha swi kotekaka hakona, Kungu ra Swiendlo ri kombisa n'waxiave un'wana na un'wana eka maendlelo ya dyondzo, na migingiriko leyi n'waxiave wa kona a faneleke ku yi endla ku fikelela xikongomelo xin'wana na xin'wana xa kungu leri. Kungu leri ri tlhela ri pimanyisa tindlela leti hatona vanhu lava nga ehanda ka maendelo ya dyondzo na vona-vu va nga nyikaka switirhisiwa kumbe vutivisi hi ndlela yo seketela swikongomelo leswi.

SWIKONGOMELO LESWI TWALAKA, MAQHINGA LAMA HUNDZULUXEKAKA

Kungu ra Swiendlo ri aneka swikongomelo swa 13 leswi faneleke ku fikeleriwa, leswi fambelanaka

na ku dyondza na ntsariso. Tlhandlakambirhi, ri aneka tindhawu ta 14 ta dyondzo leti dingaka ku antswisiwa ku fikelela swikongomelo leswi. Endlelo ra kona i ku pfumelela mpimo wo karhi wa ku hundzuluxeka ku endlela leswaku swikolo na vaakindhawu va swona va kota ku ta na maqhinga lama faneleke xiyimo xa vona vini.

KU PIMA KU HUMELELA: MAKAMBELELO YA RIXAKA YA LEMBE NA LEMBE (MAKARILELE) - ANNUAL NATIONAL ASSESSMENT (ANA) HI XINGHEZI

Lembe na lembe, vadyondzi hinkwavo va Tigiredi ta 1 kufika eka 6 & 9 va ta tsala swikambelwana swa rixaka swa ririmi (ririmi ra le kaya (RK) na ririmi ro engetela ro sungula (RES)) na matematiki ekuheleni ka lembe. Xikongomelo xa kona i ku veka mpimo wa rixaka wo kongoma mhaka lowu hawona ku nga ta pimiwa ku fikeleriwa ka vuswikoti byo hlaha no tsala na bya tinhlayo eswikolweni swa masungulo ku endlela leswaku ku antswa loku nga kona ku pimeka hi nkhaqato na leswaku ku nghenelela loku faneleke ku endliwa laha ku lavekaka wun'wana nseketelo.

Vadyondzisi va ta koreketa swikambelwana leswi swo ringaneriwa hi ku landza swileriso swo huma eka Ndzawulo ya Dyondzo ya Masungulo (NDM).

Vatswari va ta kuma mbuyelo wa MakaRiLeLe eka tikhadi ta swiviko swa vadyondzi swa lembe na lembe ekuheleni ka lembe. Tihuvo ta Vulawuri bya Swikolo (tiHVS) ti ta kuma xiviko xa MakaRiLeLe xa xifundza hinkwaxo, lexi ku nga ta avelaniwa xona hi van'wana vatswari exikolweni, ku endlela leswaku va kota ku pimanisa mbuyelo wa vona wa MakaRiLeLe na wa leswin'wana swikolo swa xifundza xolexo.

Xikongomelo xo hangalasa mbuyelo eka mani na mani a hi ku poyila swikolo swo karhi kumbe ku endla leswaku ku va na moya wa "vahluri" na "vahluriwa", kambe i ku nyika swikolo na vatswari va vaakindhawu miehleketyana ya leswi mbuyelo wa vona wu yelanisaka xiswona na wa swikolo leswin'wana.

Hi 2011, swikambelwana swa MakaRiLeLe swa tindzimi na matematiki swi ta sunguriwa eka vadyondzi va Giredi ya 9.

Swikongomelo swa Kungu ra Swiendlo

Kungu ra Swiendlo ri na swikongomelo swa 27.

SWIKONGOMELO SWA SWIHUMESIWA LESWI LANGUTANAKA NA MIPIMOTSONGO YA SWA NKOKA

Swikongomelo 1. Engetela nhlayo ya vadyondzi eka Giredi ya 3 lava, hi ku hela ka lembe, va tivaka hi ku hetiseka vuswikoti bya vugimutsongo bya ririmi na tinhlayo bya Giredi ya 3. Masungulo hi 2009: Kwalomu ka 48% (litheresi) na 43% (nyumeresi); xipakaniso xa 2014: 60% eka tidyondzo hatimbirhi.

Swikongomelo 2. Tlakusa nhlayo ya vadyondzi eka Giredi ya 6 lava, hi ku hela ka lembe, va tivaka hi ku hetiseka vuswikoti bya vugimutsongo bya ririmi na matematiki bya Giredi ya 6. Masungulo hi 2009: Kwalomu ka 37% (litheresi) na 19% (nyumeresi); xipakaniso xa 2014: 60% eka tidyondzo hatimbirhi.

Swikongomelo 3. Tlakusa nhlayo ya vadyondzi eka Giredi ya 9 lava, hi ku hela ka lembe, va tivaka hi ku hetiseka vuswikoti bya vugimutsongo bya ririmi na matematiki bya Giredi ya 9. Masungulo na swipakaniso swi ta vekiwa endzhaku ka MakaRiLeLe ya 2010.

Swikongomelo 4. Tlakusa nhlayo ya vadyondzi eka Giredi ya 12, vadyondzi lava nga hlawuriwaka ku dyonzela nongonoko wa Vubachulara eyunivhesiti. Masungulo ya 2009: Kwalomu ka 110 000; xipakaniso xa 2014: 175 000.

Swikongomelo 5. Tlakusa nhlayo ya vadyondzi eka Giredi ya 12 lava pasaka matematiki. Masungulo ya 2009: Kwalomu ka 125 000; xipakaniso xa 2014: 180 000.

Swikongomelo 6. Tlakusa nhlayo ya vadyondzi eka Giredi ya 12 lava pasaka physical science. Masungulo ya 2009: Kwalomu ka 120 000; xipakaniso xa 2014: 170 000.

SWIKONGOMELO SWA SWIHUMESIWA LESWI LANGUTANEKE NA KU ANTWSWA MATIRHELO YA NHLAYOXIKARHI

Swikongomelo 7. Antswisa nhlayoxikarhi ya matirhelo vadyondzi va Giredi ya 6 eka tindzimi.

Swikongomelo 8. Antswisa nhlayoxikarhi ya matirhelo vadyondzi va Giredi ya 6 eka matematiki.

Swikongomelo 9. Antswisa nhlayoxikarhi ya matirhelo vadyondzi va Giredi ya 8 eka matematiki.

“ Swikongomelo swa I kufika eka I 3 swi langutana na swihumesiwa leswi hi lavaka ku swi fikelela mayelana na ku dyondza na mitsariso. ”

SWIKONGOMELO SWA SWIHUMESIWA LESWI LANGUTANEKE NA MFIKELELO NA KU HUMELELA

Swikongomelo 10. Tiyisisa leswaku vana hinkwavo va tshama va ha tsarisiwile hi mfaneno exikolweni kufikela loko va khoma malembe ya 15. Masungulo ya 2008: 97.4%; xipakaniso xa 2014: 99%

Swikongomelo 11. Antswisa mfikelelo wa vana eka Nhluvukiso wa Vuhlangi wo Hatlisela (NhluVuHa) ehansi ka Giredi ya 1. Xikombo xa 1 (Tiphesente ta Giredi ya 1 vadyondzi lava kumeke vuleteri bya mafundza bya Giredi ya R): Masungulo ya 2008: 51%; xipakaniso xa 2014: 80%, kambe 100% loko ku katsiwa na NhluVuHa wa nkalamafundza. Xikombo xa 2: Mpimanyiso wa ntsariso wa vana va malembe ya 0 kufika eka 5. Masungulo ya 2008: 25%; xipakaniso xa 2014: 37%

Swikongomelo 12. Antswisa ku tlakusiwa hi giredi ka vadyondzi eka Tigiredi ta 1 kufika eka 9 ta xikolo. Xikombo xa 1: Phesente ya vana va malembe ya 9, lava heteke Giredi ya 3. Masungulo ya 2008: 59%; xipakaniso xa 2014: 65% Xikombo xa 2: Phesente ya vana va malembe ya 12, lava heteke Giredi ya 6: Masungulo ya 2008: 46%; xipakaniso xa 2014: 52%

Swikongomelo 13. Antswisa mfikelelo wa vantshwa eka Dyondzo na Vuleteri byo yisa eMahlweni (DVM) ku hundza eka Giredi ya 9. Xikombo xa 1: Phesente ya vantshwa lava kumeke Xitifikhethi xa le henhla xa Rixaka (XHR). Masungulo ya 2008: 40%; xipakaniso xa 2014: 50% Xikombo xa 2: Phesente ya vantshwa lava kumeke mithwaso ya Dyondzo na Vuleteri byo yisa Emahlweni (DVE). Masungulo ya 2008: 41%; xipakaniso xa 2014: 65%

Swikongomelo swa Kungu ra Swiendlo...

VADYONDZISI

Swikongomelo 14. Koka ntlawa lowuntshwa wa vadyondzi vantshwa lava tiyimiseleke na ku va va leteriwile hi mfanelo, ku nghena eka ntirho wa vadyondzisi lembe rin'wana na rin'wana.

Swikongomelo 15. Tiyisisa leswaku ku kumeka na ku tirhisiwa ka vadyondzisi ku hi ndlela ya ku va ku papalatiwa titlilasi letikulu ku tlula mpimo.

Swikongomelo 16. Antsiwa maendlelo ya swilo hi ndlela ya ntirhodyondzelwa, vuswikoti byo dyondzisa, vutivi bya dyondzo na ku va vadyondzi hinkwavo va kota ku tirhisa khomphyutara nkarhi hinkwavo wa tidyondzo ta vona.

Swikongomelo 17. Chivirikela ku aka xikwata xa vadyondzisi lexi hanyeke swinene na ku tiphina hi ntirho wa xona.

Swikongomelo 18. Tiyisisa leswaku vadyondzi va dyondza tinhlokomhaka na tidyondzo hinkwato leti va faneleke ku ti dyondza hi lembe rolero ra xikolo.

SWITIRHISIWA SWA MUDYONDZI

Swikongomelo 19. Tiyisisa leswaku mudyondzi un'wana na un'wana u kota ku fikelela mpimotsongo wa tibukupfuna na tibuku to tirhela leti lavekaka ku ya hi endlelo ra rixaka.

Swikongomelo 20. Engetela mfikeleleko wa vadyondzi eka swihangalasangamahu swinying, ku katsa na tikhomphyutara, leswi nga ta fuwisa dyondzo ya vona.

ANTSWISO WA HINKWASWO SWA XIKOLO

Swikongomelo 21. Tiyisisa leswaku swa mafambiselo ya lembe na lembe ya masungulo swa endliwa eswikolweni hinkwaswo swa tiko hindlela leyi ngenisaka xandla eka mbangu wa xikolo lowu tirhaka kahle.

Swikongomelo 22. Antswisa ku teka xiave ka vatswari na vaakindhawu eka mafambiselo ya swikolo, katsongo hi ku antswisa mfikeleleko wa mahungu ya nkoka hi ku tirhisa qhinga ra dyondzo ya xilekitironiki (e-Education Strategy).

“ Swikongomelo swa 14 kufikela
27 swi langutana na tindlela
to fikelela swikongomelo swa
swihumesiwa leswa 13. ”

KU NYIKIWA TIMALI KA XIKOLO

Swikongomelo 23. Tiyisisa leswaku swikolo hinkwaswo swi nyikiwa mali leyi nga riki ehansi ka mpimotsongo hi mudyondzi, eka rixaka hinkwaro na leswaku timali ti tirhisiwa hi ndlela leyi nga erivaleni, leyi pfunaka.

VUANDLALELO (INFRASTRUCTURE) BYA XIKOLO NA VUKORHOKERI BYO SEKETELA

Swikongomelo 24. Tiyisisa leswaku vuandlalelo bya leswi khomekaka bya xikolo na mbangu swi khutaza vadyondzi ku lava ku ta exikolweni va ta dyondza; na leswaku vadyondzisi va tsakela ku dyondzisa.

Swikongomelo 25. Tirhisa swikolo tanihi michumu leyi tirhisiwaka ya ku tlakusa mfikelelo wa vana eka vukorhokeri byo hambanahambana bya vanhu eka swo fana na rihanyo, ku hunguta vusweti, nseketelo wa swa miehleketo na mahanyelo, swa mitlangu na swa mfuwo.

Swikongomelo 26. Tlakusa nhlayo ya swikolo leswi tirhisaka hi ndlela leyi pfunaka, Endlelo ra Dyondzo ya Nkatsahinkwavo (Inclusive Education Policy) na ku kota ku fikelela tisenthara leti nyikaka vukorhokeri byo hlawuleka.

Swikongomelo 27. Antswisa vukorhokeri bya nandzeleriso na nseketelo lebyi nyikiwaka swikolo hi tihofisi ta xifundza, katsongo hi matirhiselo yo antswa ya dyondzo ya xilekitironiki (e-Education).

**NDZAWULO YA DYONDZO YA MASUNGULO (NDM) YI TSARILE WA KUNGU RA SWIENDLO KU
ANTSWISA NKOKA WA DYONDZO ESWIKOLWENI SWA MANI NA MANI.**

Lowu wa Kungu ra Swiendlo i ku tihlanganisa loku veke kona na vanhu vo hlawuleka lava nga na xiave eka dyondzo, ku katsa tindzawulo ta dyondzo ta swifundzankulu na tiyuniyoni ta vadyondzisi.
Nseketelo wa wena eka ku tirhisiwa ka Kungu leri ra Migingiriko wa amukeleka swinene loko hi ri karhi hi ya emahlweni.

XITSARIWA LEXI XI KUMEKA HI TINDZIMI TA 11 TA AFRIKA-DZONGA:

- English
- Afrikaans
- isiZulu
- isiXhosa
- Ndebele
- Sepedi
- Tsonga
- Setswana
- Sesotho
- Tshivenda
- Siswati